

doi: 10.30497/rc.2024.244923.1990

Received: 2023/07/25

Accepted: 2024/02/27

The difference in marital conflicts of religious families based on the amount of satellite usage in the father's house

Massoud Nooralizadeh Mianaji*

Zohair Ahmadi**

Abstract

The purpose of this research was to compare the amount of marital conflicts in religious families based on the amount of satellite usage in their father's house (main family). The present research method is quantitative and causal-comparative. For this purpose, 313 couples (626 samples) from the statistical population, including married students living in residential complexes in Qom, were selected by a multi-stage cluster random sampling method, and they were asked demographic questionnaires related to the amount of satellite usage and marital conflicts questionnaire by Sanai et al (2008) answered.

The findings indicated that there is a statistically significant difference in marital conflicts between three groups of people according to the amount of satellite usage in their father's house. People whose father's house did not use satellite at all had less marital conflicts than people whose father's house used satellite very often or sometimes. Therefore, in explaining and psychologically and socially analyzing factors of marital conflicts and family problems and planning for prevention and treatment, it is necessary to pay enough attention to factors and cultural platforms such as media and satellite.

Keywords: Marital conflicts, Spouses, Satellite, Father's house, Media, Religious family.

* Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Shahid University, Tehran, I.R.Iran (Corresponding author).

mnour@Shahed.ac.ir

0000-0001-9078-2197

** Master's degree in General Psychology, Faculty of Psychology, Payam Noor University, Tehran, I.R.Iran.

zohair.ahmadi@yahoo.com

0009-0007-5673-8564

تفاوت تعارض‌های زناشویی خانواده‌های دین‌دار بر اساس میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری

مسعود نورعلیزاده میانجی*

زهیر احمدی**

چکیده

هدف از این پژوهش مقایسه میزان تعارض‌های زناشویی همسران در خانواده‌های دین‌دار بر اساس میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری آنها بود. روش پژوهش حاضر کمی و از نوع علی - مقایسه‌ای است. بدین منظور تعداد ۳۱۳ زوج (۶۲۶ نمونه) از جامعه آماری شامل طلاب متأهل ساکن مجتمع‌های مسکونی قم، به روش نمونه‌گیری تصادفی از نوع خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های جمعیت‌شناختی و در ارتباط با میزان استفاده از ماهواره و پرسشنامه تعارض‌های زناشویی ثنایی و همکاران (۱۳۸۷) پاسخ دادند. یافته‌ها نشان داد تعارض‌های زناشویی میان سه گروه از افراد بر حسب میزان استفاده از ماهواره در خانه پدریشان تفاوت آماری معناداری وجود دارد. افرادی که در خانه پدریشان اصلاً ماهواره استفاده نمی‌شد، نسبت به افرادی که استفاده از ماهواره در خانه پدریشان بسیار عادی بوده و یا گاهی استفاده می‌شد، تعارض‌های زناشویی کمتری داشتند؛ بنابراین در تبیین و تحلیل روانی و اجتماعی عوامل تعارض‌های زناشویی و مشکلات خانواده و برنامه‌ریزی جهت پیشگیری و درمان، ضروری است به عوامل و بسترهای فرهنگی مانند رسانه و ماهواره توجه کافی شود.

واژگان کلیدی: تعارض‌های زناشویی، همسران، ماهواره، خانه پدری، رسانه، خانواده دین‌دار.

* استادیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

mnour@Shahed.ac.ir

** کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور تهران، واحد اسلامشهر، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

zohair.ahmadi@yahoo.com

مقدمه

برخی از مردم معتقدند که رسانه خنثی است و تأثیری بر زندگی روزمره انسان ندارد. از این رو هیچ برنامه و محدودیتی در استفاده از رسانه برای زندگی شخصی و خانوادگی خود ندارند؛ اما آیا واقعاً چنین تصویری درست است و رسانه فقط به عنوان ابزاری برای سرگرمی و رفاه انسان‌ها ساخته شده است؟ دانشمندان معتقدند رسانه بر جنبه‌های مختلف زندگی انسان تأثیرگذار است (Wood, 1994, p. 31; Anderson & et al., 2003, p. 81; Kulandairaj, 2014, p. 22). رسانه‌های ارتباطی نظیر شبکه‌های اینترنتی، ماهواره، تلفن همراه، پیام‌رسان‌ها و... توانستند به آرامی سبک زندگی مردم را تغییر داده و در مواردی با مشکلات جدی مواجه کنند. بیشترین تأثیرپذیری در ابعاد فرهنگی صورت پذیرفته، به گونه‌ای که ۷۰ درصد بینندگان در مسائلی مانند روابط با جنس مخالف، ملاک‌های انتخاب همسر، شیوه پوشش، سبک زندگی و غیره در خود دگرگونی احساس کردند. علاوه بر آن در ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی نیز تأثیرهای قابل توجهی گذاشته است (زارعی توپخانه و میردریگوندی، ۱۳۹۵، ص. ۱۱۵).

امروزه عوامل زیادی کانون خانواده را تهدید می‌کند. یکی از عوامل تهدیدکننده بنیان خانواده، استفاده نادرست از رسانه‌های جمعی به ویژه برنامه‌های ماهواره است که سبب اختلال در روابط همسران و حتی خیانت بین آنها می‌شود (موسوی و دیگران، ۱۳۹۶، ص. ۸۵). ماهواره با قبضه کردن اوقات مردم به نوعی امپریالیسم فرهنگی دامن زده که یکی از اهداف آن نهاد مهم و تأثیرگذار، خانواده است (شاه‌سیاه و کرمی، ۱۴۰۰، ص. ۸۰). خانواده به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی، نقش ویژه‌ای در رشد و پویایی یک جامعه دارد؛ لذا کشورهای سلطه‌جو تمام قوای خود را برای نابودی این نهاد مهم در سراسر دنیا، به ویژه در ایران گذاشته‌اند تا بتوانند ارزش‌ها و هنجارهای خود را بر دیگر کشورها تحمیل کرده و خانواده را نابود سازند. از این رو در طول دو دهه گذشته فعالیت‌های ماهواره‌ای به طور قابل توجهی افزایش یافته است.

ماهواره به دلیل تنوع و جذابیت‌های بصری و فکری در موضوع‌های سیاسی، اقتصادی، اعتقادی، فرهنگی، علمی، سرگرمی، جنسی، ورزشی، مستند و... بدون فیلتر کردن محتوا در برنامه‌های خود توانسته در تمامی گروه‌ها نفوذ کرده و مخاطبان خود را از هر قشری جذب کند و به روش‌های مختلف ارزش‌ها و باورهای جوامع را

خداشده‌دار کند، به گونه‌ای که رفتارها و باورها و احساساتی که در گذشته با ارزش یا بی‌ارزش بود، امروزه جای خود را عوض کرده‌اند. تا جایی که کسانی که از رسانه ماهواره استفاده می‌کنند، نسبت به کسانی که از این رسانه بهره نمی‌برند، گرایش بیشتری به آسیب‌های اجتماعی دارند (امیری؛ نوری و بساطیان، ۱۳۹۰، ص. ۱۳۹). استفاده از ماهواره خانواده‌ها را با پیامدهایی همچون از میان رفتن قبح روابط غیراخلاقی در کانون گرم اعضای خانواده، پایبند نبودن به سنت‌های خانوادگی، گسترش خیانت‌های زناشویی، کاهش تعاملات واقعی و غیره روبه‌رو می‌سازد (موسوی و دیگران، ۱۳۹۶، ص. ۸۵).

ماهواره توانسته به ترویج ضدارزش‌ها دامن بزند. نمایش تجمل‌گرایی، خیانت به همسر، ریاکاری و تزویر از جمله ابعاد ضدفرهنگی است که در برخی شبکه‌ها نمایش داده شده، در فرهنگ مخاطبان خود تأثیر می‌گذارد. امروزه جایگاه رسانه‌ها و نقش آنها در خانواده، مورد توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران قرار گرفته است. جریان نفوذ ماهواره آنقدر جدی است که مطالعات در این زمینه نشان می‌دهد جوانان به‌ویژه زنان در مهمانی‌ها، محیط کار و جاهای مختلف به بحث و تبادل نظر درباره شخصیت این مجموعه‌های تلویزیونی می‌پردازند، به قهرمانان و شخصیت‌های مجموعه‌ها علاقه نشان می‌دهند، گاهی اوقات گفتگوها و تیکه‌کلام‌های آنها را تکرار می‌کنند، با آنها خو می‌گیرند و حتی تلاش می‌کنند در لباس پوشیدن و آرایش ظاهری آنها را الگوی خود قرار دهند (تاجیک اسماعیلی و لطفی، ۱۳۹۵، ص. ۴۱).

استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای علاوه بر کاهش حس رضایت از زندگی در زوجین، بر اختلاف تعارض همسران نیز دامن زده و سبب شده است تا آنان از زندگی مشترک خود ناراضی بوده و صمیمیت زناشویی در میان آنان کاهش یابد (موسوی و دیگران، ۱۳۹۶، ص. ۹۳). مفهوم تعارض به عدم توافق بین همسران برمی‌گردد و به این معناست که فرد بین اهداف، انتظارات و نیازها یا امیال شخصی خود و طرف مقابلش ناهمسازی و ناهمخوانی می‌بیند (هوشمندی؛ احمدی و کیامنش، ۱۳۹۸، ص. ۸۲۰). تعارض‌های زناشویی پیش درآمد جدایی همسران است، که از بگومگوهای ساده شروع شده و تا درگیری‌های شدید لفظی، نزاع، کتک‌کاری و جدایی گسترش می‌یابد (بشکار؛ سودانی و شهنی ییلاق، ۱۳۹۱، ص. ۲۰۱). تعارض زناشویی اگر به‌صورت صحیح و

کارآمد مدیریت و حل نشود، سبب ایجاد پیامدهای جبران‌ناپذیر جسمی، روانی و عاطفی در روابط همسران شده و رضایت از زندگی را با چالش اساسی مواجه می‌کند. بدون شک این نارضایتی‌ها محصور در همسران نبوده بلکه از مرز همسران عبور کرده و حتی زندگی خانواده اصلی و فرزندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

آنچه امروزه در سطح جامعه شاهد آن هستیم، افزایش روزافزون تعارض‌های زناشویی است. یکی از مظاهر مهم آن، گسترش طلاق در سطح جامعه است. طبق گزارش مرکز آمار ایران، آمار ازدواج از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹ از ۸۹۱۰۰۰ مورد به ۵۵۶۰۰۰ مورد کاهش یافته و در مقابل آمار طلاق از ۱۳۷۰۰۰ مورد به ۱۸۳۰۰۰ مورد افزایش یافته است (مرکز ملی آمار، ۱۴۰۰). روند صعودی رشد طلاق، نشانگر وجود تعارض‌های جدی درون سیستم خانواده است. نکته قابل توجه اینکه این آمار، مربوط به آن دسته از تعارض‌هایی است که به دادگاه، طلاق و جدایی ختم شده و دسته دیگر افرادی که به دلایل مختلف فرهنگی، خانوادگی، امنیتی، اجتماعی و... اختلافات خود را آشکار نمی‌کنند یا به مراکز مشاوره مراجعه می‌کنند نیز در این مهم گنجانده می‌شود. از این رو ضروری است تا عوامل بنیادین تعارض‌های زناشویی و گسست خانوادگی بررسی شود که از جمله موارد مهم آنها، رسانه‌ها به‌ویژه ماهواره است که با برنامه‌های ضد ارزشی و ضد بنیان‌های خانواده که دارد، سبب بروز تعارض‌های زناشویی در میان همسران می‌شود؛ بنابراین هدف از این پژوهش، بررسی نقش استفاده از ماهواره در تعارض‌های زناشویی همسران در خانواده‌های دین‌دار و متدین؛ البته به صورت عمیق‌تر در خانواده اصلی آنان است. بدین منظور به مقایسه تعارض‌های زناشویی زوج‌های طلبه بر اساس میزان متفاوت استفاده از ماهواره در خانه‌های پدری آنها پرداخته می‌شود. از آنجاکه طلاب علوم دینی در منزل شخصی خود به‌طور معمول از ماهواره استفاده نمی‌کنند، جامعه مناسبی برای بررسی بافت فرهنگی خانه پدری تأثیر یافته از ماهواره خواهد بود. بر این اساس فرضیه پژوهش حاضر عبارت است از: در خانواده‌های دین‌دار، گروهی که در خانه پدری آنها از ماهواره استفاده شده، در مقایسه با گروهی که از ماهواره استفاده نشده است، از تعارض‌های زناشویی بیشتری برخوردارند.

۱. پیشینه پژوهش

پژوهش‌هایی موضوع روابط زناشویی و ماهواره را مطالعه و بررسی نموده‌اند. نتایج تحقیق نعمتی انارکی و خطیب‌زاده (۱۳۹۴) نشان داد زنان بیننده شبکه ماهواره‌ای جم، از رضایتمندی از زندگی زناشویی کمتر و بهداشت روانی نامطلوب‌تری نسبت به زنان غیرمخاطب ماهواره برخوردار بودند.

مریچی و احسانی (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر پیام‌های بازرگانی ماهواره‌ای بر تغییر روابط میان فردی همسران پرداختند. آنها به این نتیجه اشاره کردند که این تبلیغات، برای همسران، بسیار مخاطره‌انگیز شده و سبب پدید آمدن آسیب‌های متعدد در عرصه خانواده و ارتباط همسران شده است.

عجم (۱۳۹۵) با نمونه آماری ۴۰۰ نفر از زنان ساکن در شهر مشهد به این نتیجه دست یافت که بین زنانی که مجموعه‌های ماهواره‌ای فارسی تماشا می‌کردند، با زنانی که تماشا نمی‌کردند در «نگرش نسبت به خیانت زناشویی» و میزان «تعارضات زناشویی» آن دو گروه تفاوت معناداری وجود دارد. بر اساس این پژوهش هرچه استفاده از ماهواره افزایش یابد، تعارضات زناشویی همسران نیز افزایش می‌یابد.

روستایی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که رسانه‌های نوین (اینترنت، ماهواره و تلفن همراه) بر خیانت عاطفی همسران و کاهش رضایت زناشویی تأثیر دارد.

مطالعه موسوی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد استفاده از ماهواره با رضایت، سازگاری و صمیمیت زناشویی کمتری همراه است.

نتایج پژوهش حسین‌پور و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد که بین تماشای برنامه‌های فارسی‌زبان شبکه‌های ماهواره‌ای و ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها رابطه وجود دارد.

فریدی و جعفری (۱۳۹۹) در بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی، دریافتند که میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت، طلاق، اعتیاد به مشروبات الکلی و روابط جنسی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد.

شاه‌سیاه و کرمی (۱۴۰۰) در بررسی نقش استفاده از ماهواره و شبکه‌های اجتماعی در صمیمیت و رضایت زناشویی به این نتیجه رسیدند که با هر یک واحد افزایش در میزان

استفاده از فضای مجازی و ماهواره، میزان صمیمیت کاهش پیدا می‌کند. از این رو می‌توان طلاق را به وسیله تماشای ماهواره پیش‌بینی کرد (زارعی توپخانه و میردریگوندی، ۱۳۹۵، ص. ۱۱۸).

بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته می‌توان به این نتیجه رهنمون شد که استفاده از رسانه‌های ارتباطی مانند ماهواره در خانواده، یکی از علل بروز تعارض‌ها و اختلاف‌های زناشویی و کاهش صمیمیت و رضایت زناشویی است. این پژوهش‌ها نقش استفاده از ماهواره را در زندگی کنونی همسران مورد مطالعه قرار داده‌اند؛ اما با توجه به نقش بنیادین والدین و بافت فرهنگی و تربیتی خانواده پدری در زندگی آینده فرزندان، به نظر می‌رسد مسئله تعارض‌های زناشویی را عمیق‌تر از این‌ها باید بررسی کرد. اثرپذیری مشکلات و تعارض‌های زناشویی از میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری (خانواده اصلی)، مسئله‌ای است که تاکنون مورد مطالعه قرار نگرفته است. به عبارتی این پژوهش درصدد آن است که بکاود مشاهده برنامه‌های ماهواره‌ای در خانه پدری، چگونه می‌تواند زمینه‌ساز تعارض‌های زناشویی فرزندان در زندگی بزرگسالی آنان شود؛ بنابراین هدف از این پژوهش، بررسی این مسئله است که استفاده از ماهواره در خانواده پدری در زندگی زناشویی فرزندان چه نقشی دارد و آیا می‌تواند در آینده سبب تعارضات در زندگی زناشویی آنان شود؟

۲. روش پژوهش

روش پژوهش حاضر کمی و از نوع علی - مقایسه‌ای است. در این نوع از پژوهش که در واقع پس‌رویدادی است، با توجه به متغیر وابسته به بررسی علل احتمالی وقوع آن پرداخته می‌شود. آماره‌های مربوط به داده‌های پیمایش شده در گروه‌های مختلف دارای شرایط و خصیصه‌های متفاوت مورد مقایسه قرار می‌گیرد. جامعه آماری این پژوهش، شامل همه طلاب متأهل حوزه علمیه ساکن مجتمع‌های مسکونی پردیسان و شهر قم می‌باشد. بر اساس اطلاعات دریافتی از مراکز خدماتی و سازمانی وابسته به حوزه علمیه قم، در زمان انجام این پژوهش ۸۱ درصد زوج‌های طلبه در مجتمع‌های مسکونی پردیسان (۱۱۰۰۰ واحد) و ۱۹ درصد در مجتمع‌های سطح شهر قم (حدود ۲۵۰۰ واحد) ساکن بودند. از میان جامعه آماری فوق تعداد ۳۷۵ زوج (۷۵۰ نفر) بر اساس

جدول کرجسی و مورگان به روش نمونه‌گیری تصادفی از نوع خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. در نهایت بعد از گردآوری نمونه‌های توزیع شده و غربالگری پرسشنامه‌های بی‌اعتبار (عدم پاسخگویی به هر دو پرسشنامه و یا عدم تکمیل هر دو مجموعه پرسشنامه‌ها) تعداد ۳۱۳ (۶۲۶ نفر) به‌عنوان نمونه نهایی کامل برای پژوهش به‌دست آمد.

شیوه نمونه‌گیری بدین شکل بود که ابتدا مجتمع‌های مسکونی طلاب قم به دو منطقه (پردیسان - داخل شهر) بر اساس مجتمع‌هایی که اجرای مجموعه پرسشنامه‌ها در آن امکان‌پذیر باشد^۱، تقسیم شد. بعد در هر منطقه بر اساس تعداد واحدهای مسکونی آن نسبت کل واحدهای مسکونی ۵۰۰ جفت مجموعه پرسشنامه (۱۰۰۰ نفر) به‌صورت خوشه‌ای تصادفی توزیع گردید. سهم پرسشنامه‌های توزیعی در پردیسان با توجه به نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای ۴۰۰ پرسشنامه (با توجه به تقسیم آن به ۶ منطقه هزاره اول و دوم - هزاره سوم - هزاره ۴ و ۵ - هزاره ۶ و ۷ - هزاره ۸ - هزاره ۹ و ۱۰) و سهم داخل شهر ۱۰۰ جفت مجموعه پرسشنامه (با توجه تقسیم آن به سه منطقه مهدیه، مجتمع آیت‌الله شاهرودی و مجتمع آیت‌الله سیستانی - خیابان کارگر) بوده است.

ابزارهای پژوهش عبارت است از پرسشنامه جمعیت‌شناختی و چگونگی و میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری (اصلاً استفاده نمی‌شد، گاهی استفاده می‌شد، بسیار عادی بود) و همچنین پرسشنامه تعارض‌های زناشویی تجدیدنظرشده ثنایی و همکاران (MCQ-R). پرسشنامه تعارض‌های زناشویی شامل ۵۴ سؤال است که توسط ثنایی و همکاران (۱۳۸۷) برای سنجیدن تعارض‌های زن و شوهری ساخته شده است. از آنجاکه این پرسشنامه بر اساس فرهنگ مردم ایران طراحی شده و بومی است و متناسب با فرهنگ ایرانی هنجاریابی شده است برای سنجش متغیر تعارض‌های زناشویی در این

۱. امکان‌پذیر بودن به این معنی است که: الف) بین ساکنین یکنواختی فرهنگی باشد. با توجه به اینکه برخی از مجتمع‌های مسکونی مثل مدینه‌العلم و الزهرا و مجتمع‌های وابسته به جامعه‌المصطفی همه یا غلبه با طلاب و روحانیون غیرایرانی می‌باشد؛ بنابراین قابل توزیع نیستند. ب) همه ساکنان طلبه باشند. برخی از مجتمع‌ها مثل مجتمع‌های بهارستان پردیسان، مجتمع‌های مشکات و... دارای ساکنان طلبه و غیرطلبه می‌باشد و با توجه به اینکه پژوهش مربوط به طلاب و خانواده‌های آنها می‌باشد؛ بنابراین شناسایی طلاب بسیار مشکل است؛ بنابراین قابل توزیع نمی‌باشند.

پژوهش مناسب دیده شد و از این رو بهتر می‌توان با خانواده‌های ایرانی مطابقت داد. این پرسشنامه هشت بُعد از تعارض‌های زناشویی را می‌سنجد که عبارت‌اند از: کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش جلب حمایت فرزند(ان)، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، جدا کردن امور مالی از یکدیگر، و کاهش ارتباط مؤثر. برای هر سؤال ۵ گزینه در نظر گرفته شده است که به تناسب ۱ تا ۵ نمره به آنها اختصاص داده شده است. حداکثر نمره کل پرسشنامه ۲۷۰ و حداقل آن ۵۴ است. کسانی که نمره خام آنها در دامنه ۷۹ تا ۱۴۹ قرار گیرد (معادل نمره استاندارد T بین ۴۰ تا ۶۰) دارای روابط زناشویی بهنجار هستند و کسانی که نمره خام آنها در دامنه ۱۵۰ تا ۱۸۶ قرار گیرد (معادل نمره استاندارد T بین ۶۰ تا ۷۰) دارای تعارض بیش از حد بهنجار و نمره خام ۱۸۷ و بالاتر (یعنی معادل نمره استاندارد T بالاتر از ۷۰) دارای تعارض شدید و یا روابط شدیداً آسیب‌پذیر هستند. پرسشنامه «تعارض‌های زناشویی» از روایی محتوایی خوبی برخوردار است. در مرحله تحلیل محتوای آزمون، پس از اجرای مقدماتی و محاسبه همبستگی هر سؤال با کل پرسشنامه و مقیاس‌های آن به دلیل همبستگی مناسب تمام سؤال‌ها، هیچ سؤالی حذف نشد. ضریب پایایی (اعتبار) آزمون با روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه روی یک گروه ۲۷۰ نفری برابر ۰/۹۶ به دست آمده است. در پژوهش یوسفی و کریم‌نژاد (۱۳۹۷) این ضریب برای کل پرسشنامه (۰/۸۸۴) و برای ابعاد کاهش همکاری (۰/۷۸۷)، کاهش رابطه جنسی (۰/۶۵۹)، افزایش واکنش‌های هیجانی (۰/۸۴۸)، افزایش جلب حمایت فرزند (۰/۶۳۰)، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود (۰/۸۲۰)، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان، همسر و دوستان (۰/۷۶۵)، جدا کردن امور مالی از یکدیگر (۰/۵۶۴)، کاهش ارتباط مؤثر (۰/۵۵۳) به دست آمد. در پژوهش حاضر نیز آلفای کرونباخ ۰/۸۶۶ به دست آمد.

در تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش، علاوه بر برخی شیوه‌های طبقه‌بندی اطلاعات، مانند: نمودارها و جدول‌ها و شاخص‌های آمار توصیفی، همچون میانگین و انحراف استاندارد از شاخص‌های استنباط آماری برای آزمون معناداری تفاوت میانگین‌های سه گروه (تحلیل واریانس سه‌راهه ANOVA) و آزمون تعقیبی آن برای

به دست آوردن میزان تفاوت میانگین نمرات در هر یک از گروه‌ها، همچنین «آزمون t مستقل»^۱ جهت مقایسه دو گروه استفاده شد.

۳. یافته‌ها پژوهش

یافته‌های توصیفی نشان داد که بیشترین درصد پاسخگویان (۴۲ درصد) در رده سنی ۲۵ تا ۳۵ سال قرار داشتند. گروه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال (۲۶/۵ درصد)، گروه سنی ۱۵ تا ۲۵ سال (۷/۵ درصد)، و گروه سنی بالای ۴۵ سال (۷ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. از نظر مدت زمان ازدواج، ۲۹/۴ درصد افراد «۵ تا ۱۰ سال»، ۲۴/۹ درصد «۱۰ تا ۱۵ سال»، ۲۰/۷ درصد ۱۵ سال و بالاتر، و ۱۶/۸ درصد «۱ تا ۵ سال» داشتند.

جدول (۱): میانگین و انحراف استاندارد تعارض‌های زناشویی

تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف استاندارد
۶۲۶	۶۱,۰۰	۱۸۰,۰۰	۱۰۱,۰۳۵	۱۹,۹۳۷۵۵
۶۲۶				
Valid N				

در جدول ۱، شاخص‌های توصیفی (از جمله میانگین و انحراف استاندارد) تعارض‌های زناشویی ذکر شده است. بر اساس توصیف نمرات افراد در متغیر تعارض‌های زناشویی، نتایج نشان می‌دهد که میانگین افراد ۱۰۱ با انحراف استاندارد ۱۹/۹۴ می‌باشد. قابل ذکر است که بالاترین نمره‌ای که افراد در پرسشنامه تعارض‌های زناشویی ثنایی می‌تواند دریافت کنند ۲۷۰ است. اندازه انحراف استاندارد که نشان دهنده متوسط میزان فاصله هر مورد از میانگین است، حاکی از آن است که پراکندگی نمرات از میانگین حدود ۲۰ برای این تعداد از نمونه و این دامنه نمرات نرمال است.

جدول (۲): توزیع فراوانی تعارض‌های زناشویی بر اساس سطوح میزان تعارض‌ها

میزان تعارض‌های زناشویی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
تعارض کم	۴۴۱	۷۰/۴	۷۰/۴
تعارض بهنجار	۱۷۷	۲۸/۳	۹۸/۷
تعارض زیاد	۸	۱/۳	۱۰۰

1. Independent samples test

میزان تعارض های زناشویی		فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
تعارض خیلی زیاد	۰	۰		
	جمع	۶۲۶	۱۰۰	
آماره	میانگین		۲۱/۵۱	
	واریانس		۸۶/۵۳	
	کمترین		۶	
	بیشترین		۵۸	

به منظور تبیین وضعیت تعارض های زناشویی، پاسخ گویان به چهار گروه تقسیم شده اند: ۱- تعارض های کم: «نمره ۰ تا ۲۵»؛ ۲- تعارض های بهنجار: «نمره ۲۵ تا ۵۰»؛ ۳- تعارض های زیاد: «نمره ۵۰ تا ۷۵»؛ ۴- تعارض های خیلی زیاد: «نمره ۷۵ تا ۱۰۰». همان طور که جدول ۲ نشان می دهد: ۷۰/۴ درصد افراد دارای تعارض های زناشویی کم، ۲۸/۳ درصد تعارض های زناشویی بهنجار و ۱/۳ درصد دارای تعارض های زیاد هستند و هیچکدام از افراد دارای تعارض های خیلی زیاد نبودند. لازم به ذکر است میانگین (از ۱۰۰) تعارض های زناشویی افراد ۲۱/۵۱ است؛ بنابراین در جامعه آماری کنونی به طور کلی افراد از میزان تعارض های زناشویی کمی برخوردار هستند. افرادی که از تعارض های نابهنجار برخوردار باشند، خیلی کم هستند.

جدول (۳): میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری

تعداد	میزان استفاده از ماهواره
۵۶۴	۱ اصلاً استفاده نمی شد
۳۹	۲ گاهی استفاده می شد
۸	۳ بسیار عادی بود
۱۵	۴ پاسخ نداده
۶۲۶	کل

بر اساس جدول ۳، ۵۶۴ نفر از زوج های طلبه اظهار کرده اند که در خانه پدری آنها اصلاً ماهواره استفاده نمی شد. ۳۹ نفر اظهار کرده اند که در خانه پدری آنها گاهی از ماهواره استفاده می شد. ۸ نفر نیز بیان داشته اند که استفاده از ماهواره در خانه پدری آنها

بسیار عادی بوده است. ۱۵ نفر نیز این پرسش را پاسخ نداده‌اند. هرچند در پاسخ‌گویی به پرسشنامه‌ها از قلم افتادن برخی موارد طبیعی است؛ اما ممکن است برخی از آنها به‌خاطر ملاحظاتمانند: شرم از بیان استفاده از ماهواره به‌دلیل جایگاه اجتماعی فعلی خود، ضروری ندانستن این بخش و مواردی از این قبیل ترجیح داده باشند آن را پاسخ ندهند و یا اصلاً پاسخ به این پرسش را فراموش کرده باشند.

۱-۳. بررسی آماره‌ها و شاخص‌های استنباطی

۱-۱-۳. نرمال بودن متغیرها

برای توزیع نرمال بودن متغیرها از آماره‌های چولگی، کشیدگی، مقدار واریانس و توزیع منحنی نرمال داده‌ها استفاده شد. با توجه به اطلاعات جدول ۴، قدر مطلق مقدار چولگی و کشیدگی تعارض‌های زناشویی، از قدر مطلق ۱/۹۶ کمتر است و بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که متغیر مذکور نرمال است.

جدول (۴): آماره‌های تعارض‌های زناشویی برای نرمال بودن متغیرها

تعارض‌های زناشویی	تعداد	چولگی		کشیدگی	
		آماره	انحراف استاندارد	آماره	انحراف استاندارد
تعارض‌های زناشویی	۶۲۶	۱/۰۷۱	۰/۰۹۸	۱/۳۶۷	۰/۱۹۵

۲-۱-۳. آزمون همگنی واریانس‌ها

برای آزمون همگنی واریانس‌ها از آماره لوین استفاده شد که طبق نتیجه جدول ۵، این مفروضه برقرار است. با توجه به نتایج آزمون لوین مشخص است که سطح معناداری بالاتر از مقدار ۰/۰۵ است؛ بنابراین واریانس گروه‌ها با هم برابر هستند.

جدول (۵): میزان آماره لوین برای آزمون همگنی واریانس‌ها

آزمون لوین	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معناداری
۱/۰۵۲	۲	۶۰۸	۰/۳۵۰

۳-۱-۳. مقایسه تعارض‌های زناشویی بر حسب میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری
نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه در جدول ۶ نشان می‌دهد که بین تعارض‌های زناشویی

سه گروه از افراد بر حسب میزان استفاده از ماهواره در خانه پدریشان تفاوت آماری معناداری وجود دارد. میانگین تعارض‌های زناشویی گروهی که در خانه پدری آنها اصلاً از ماهواره استفاده نمی‌شد ۱۰۰/۱۷ می‌باشد، گروهی که در خانه پدری آنها گاهی ماهواره استفاده می‌شد، ۱۰۸/۳۱ و گروهی که در خانه پدری آنها استفاده از ماهواره بسیار عادی بود، تعارض‌های زناشویی شان ۱۱۷/۱۲ بود.

جدول (۶): مقایسه میزان تعارض‌های زناشویی بر حسب میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری (ANOVA)

سطح معناداری	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	منبع تغییرات	تعداد	میانگین	استفاده از ماهواره
۰/۰۰۳	۵/۹۶	۲۲۷۰/۹۷	۲	۴۵۴۱/۹۴	بین گروهی	۵۶۴	۱۰۰/۱۷	اصلاً استفاده نمی‌شد
		۳۸۱/۰۷	۶۰۸	۲۳۱۶۹۰/۸۰	درون گروهی	۳۹	۱۰۸/۳۱	گاهی استفاده می‌شد
			۶۱۰	۲۳۶۲۳۲/۷۴	کل	۸	۱۱۷/۱۲	بسیار عادی بود
						۶۱۱	۱۰۰/۹۱	کل

نتایج جدول ۶ نشان داد، در خانه‌هایی که ماهواره استفاده می‌شد، نسبت به خانه‌هایی که ماهواره استفاده نمی‌شد تفاوت معناداری در سطح تعارض‌های زوجین وجود داشته است. آنها که در خانه پدری خود ماهواره داشتند، تعارض‌های زناشویی بیشتری را گزارش داده بودند. در مقابل کسانی که در خانه آنها ماهواره اصلاً استفاده نمی‌شد و یا گاهی استفاده می‌شد تعارض‌های کمتری را گزارش دادند. این نتایج بیانگر تأثیر مشاهده ماهواره بر زندگی افراد حتی در زمانی بسیار طولانی است.

۳-۴. آزمون‌های تعقیبی

طبق نتایج آزمون‌های تعقیبی گروه اول یعنی افرادی که در خانه پدریشان اصلاً ماهواره استفاده نمی‌شد نسبت به گروه سوم یعنی افرادی که استفاده از ماهواره بسیار عادی بود و همچنین نسبت به گروه دوم یعنی افرادی که گاهی استفاده می‌شد، به ترتیب با تفاوت میانگین ۱۶/۹۵ و ۸/۱۳ در سطح معناداری ۰/۰۵، دارای تعارض‌های زناشویی کمتری هستند.

جدول (۷): آزمون‌های تعقیبی میزان تعارض‌های زناشویی بر حسب میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری

گروه‌ها	تفاوت میانگین‌ها	انحراف استاندارد	سطح معناداری
۱	۲	۳/۲۳	۰/۰۱۲
	۳	۶/۹۵	۰/۰۱۵
۲	۱	۳/۲۳	۰/۰۱۲
	۳	۷/۵۷	۰/۲۴۵
۳	۱	۶/۹۵	۰/۰۱۵
	۲	۷/۵۷	۰/۲۴۵

۳-۱-۵. آزمون t مستقل برای مقایسه دو گروه

به منظور از بین بردن برخی نگرانی‌ها در مورد تعداد گروه‌ها، با توجه به اینکه تعداد گروه اول (افرادی که در خانه پدری آنها اصلاً از ماهواره استفاده نمی‌شد) بسیار بیشتر از گروه دوم (گاهی استفاده می‌شد) و گروه سوم (بسیار عادی بود) می‌باشد، از آزمون t مستقل برای مقایسه دو گروه نیز استفاده شد. این بار گروه دوم و سوم به اضافه تعدادی که نقص اطلاعاتی داشتند، جمع و در یک گروه ۶۱ نفری قرار گرفتن و از میان ۵۶۴ نفر گروه اول تعداد ۶۱ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. همان‌طور که جدول ۸ نشان می‌دهد، این بار نیز تفاوت میانگین دو گروه در سطح ۰/۰۵ به میزان ۲/۴۹ معنادار می‌باشد. میانگین تعارض‌های زناشویی گروه اول (افرادی که در خانه پدری آنها از ماهواره استفاده نمی‌شد) برابر ۹۸/۹۶ بود و برای گروه دوم (افرادی که در خانه پدری آنها از ماهواره استفاده می‌شد) برابر با ۱۰۹/۲۶ بود.

جدول (۸): مقایسه میزان تعارض‌های زناشویی دو گروه استفاده و عدم استفاده از ماهواره در خانه پدری

آزمون t برای برابری میانگین‌ها					آزمون لوین برای برابری واریانس‌ها		
تفاوت انحراف استاندارد	تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۴/۱۲۸	-۱۰/۲۹۵	۰/۰۱۴	۱۲۰	-۲/۴۹	۰/۴۷۱	۰/۵۲۲	واریانس‌های برابر فرض شده است
۴/۱۲۸	-۱۰/۲۹۵	۰/۰۱۴	۱۱۹/۴۲	-۲/۴۹			واریانس‌های برابر فرض نشده است

نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، یک مطالعه مقایسه‌ای تعارض‌های زناشویی خانواده‌های دین‌دار بر حسب میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری بود. نتایج نشان می‌دهد که بین تعارض‌های زناشویی خانواده‌های دین‌دار براساس میزان استفاده از ماهواره در خانه پدریشان تفاوت آماری معناداری وجود داشته و افرادی که در خانه پدریشان اصلاً ماهواره استفاده نمی‌شد، نسبت به افرادی که گاهی استفاده می‌شد یا بسیار عادی بود، تعارض‌های زناشویی کمتری داشتند. نتایج این پژوهش با یافته‌های شاه‌سیاه و کرمی (۱۴۰۰)، فریدی و جعفری (۱۳۹۹)، حسین‌پور و همکاران (۱۳۹۷)، موسوی و دیگران (۱۳۹۶)، روستایی و همکاران (۱۳۹۵)، عجم (۱۳۹۵)، نعمتی انارکی و خطیب‌زاده (۱۳۹۳ و ۱۳۹۴)، گلچین (۱۳۹۱)، و زارعی توپخانه و میردریگوندی (۱۳۹۵) همسو است. پژوهش‌های انجام گرفته در این راستا تأکید دارند، خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند در قیاس با خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده می‌کنند به مراتب مناسبات خانوادگی بهتری دارند. هرچقدر میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای بالاتر باشد و هرچه خانواده‌ها به صورت منظم‌تر از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده کنند، مطلوبیت مناسبات خانوادگی به‌طور کلی و نیز مطلوبیت روابط والدین و فرزندان و روابط زناشویی و اعتماد زناشویی آن‌ها کمتر خواهد شد (گلچین و دیگران، ۱۳۹۱، ص. ۱۰۷).

در این پژوهش مسئله آسیب‌های شبکه‌های ماهواره‌ای بر خانواده، به صورت عمیق‌تر مورد بررسی قرار گرفت. اگر یافته‌های پژوهش‌های انجام گرفته در گذشته تأثیر استفاده از ماهواره را در سازوکارهای شناختی، هیجانی و رفتاری خانواده کنونی و ایجاد آسیب در سبک زندگی، نگرش‌ها و بافت ارتباطی همسران نشان می‌دهد؛ اما طبق نتایج این پژوهش تأثیر آن فراتر از آن و بسیار مرموز و طولانی مدت است. ماهواره می‌تواند تأثیرات عمیقی بر شخصیت و هویت افراد، ارزش‌ها و سبک زندگی، سبک‌های والدگری و الگوهای رفتاری والدین با فرزندان و نحوه تربیت و چگونگی رشد شخصیت آنان داشته باشد، تاجایی که در زندگی زناشویی فرزندان در آینده تأثیرگذار باشد. چنین نتیجه‌گیری به این دلیل است که رسانه‌ها قادرند پدیده‌های جدیدی را در جامعه و خانواده رواج دهند؛ افکار و عقاید تازه، روش‌های جدید زندگی، تسهیل‌کنندگی تهاجم فرهنگی و تخریب هویت‌های بومی از این قبیل هستند (بختباری و فرجی، ۱۳۹۱، ص. ۵۵، مزیدی شرف‌آبادی و دیگران، ۱۳۹۳؛ به نقل از (Schiller, 1998; Melkote & et al., 1998; Defiuer & Denis, 1991).

ماهواره هرچند کارکردهای مختلفی مثل آگاهی‌بخشی، اطلاع‌رسانی و سرگرم‌کننده بودن دارد؛ اما برنامه‌های آن بر خانواده تبعاتی را به دنبال دارد که تخریب ساختار سنتی خانواده‌ها و تضعیف اخلاق در بین اعضای خانواده و جامعه از جمله این تخریب‌ها هستند. (مزیدی شرف‌آبادی و دیگران، ۱۳۹۳ به نقل از سخایی، ۱۳۹۱). بسیاری از زیرساخت‌های تعارض‌های زناشویی، در ساختارهای خانواده و نقش‌های همسران، ارزش‌های دینی، ملی و خانوادگی، آداب و رسوم، تمایلات، انتظارات و آرزوها، ردیابی می‌شود. خانواده‌هایی که از برنامه‌های ماهواره‌ای استفاده می‌کنند، خود را همسو با ارزش‌ها، باورها، فرهنگ و سبک زندگی آنان کرده؛ لذا در رفتارها و تصمیم‌گیری‌های خود تحت تأثیر این برنامه‌ها عمل می‌کنند. برنامه‌های ماهواره‌ای متعارض با فرهنگ ایرانی - اسلامی به صورت عمیق، در سبک تعاملی بین همسران از یک سو و از سوی دیگر بر سبک فرزندپروری آنها تأثیر می‌گذارد و در نتیجه در شکل‌گیری شخصیت و منش و رفتارهای فرزندان نقش ایفا می‌کند. پیامدهای آن در بزرگسالی فرزندان و در نحوه تعاملشان با همسرانشان دیده می‌شود. این تأثیرپذیری فرزندان همچنین می‌تواند به علت الگوبرداری از رفتارهای متعارض والدین که تحت تأثیر

ماهواره بوده، باشد و هم یادگیری مشاهده‌ای این برنامه‌ها باشد. این تأثیر ماهواره از یک‌سو از طریق اختلال در نظام ارتباطی همسران است. چراکه با افزایش میزان استفاده از ماهواره، میزان رضایت زناشویی و صمیمیت در همسران کاهش (شاه‌سیاه و کرمی، ۱۴۰۰، ص. ۸۶؛ نعمتی انارکی و خطیب‌زاده، ۱۳۹۴، ص. ۳۱) و روابط عاطفی آنان نیز ضعیف می‌شود (روستایی و دیگران، ۱۳۹۵، ص. ۴۱۹). از سوی دیگر از طریق ایجاد اختلال در نظام سلامت روانی افراد است؛ چراکه برنامه‌های ماهواره نه تنها زندگی اجتماعی و بین فردی افراد بلکه بر زندگی فردی و سلامت روانی نیز اثرگذار می‌گذارد (نعمتی انارکی و خطیب‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۵).

در شبکه‌های ماهواره‌ای شدت بخشیدن به رقابت‌های اقتصادی میان زن و مرد به جای پیوندهای عاطفی و ارائه تعریف نادرست از زندگی مشترک، موجب شده تا مفهوم عشق، اعتماد و تعهد به رقابت و سوء تفاهم تبدیل شود؛ به نحوی که در حال حاضر، کاهش ارتباطات کلامی «که از ساده‌ترین نوع مناسبات انسانی در خانواده محسوب می‌شود به ۱۵ تا ۱۷ دقیقه در روز رسیده و سبب کم‌رنگ شدن همدلی و گسست عاطفی در میان خانواده‌ها شده است (مریجی و احسانی، ۱۳۹۵، ص. ۱۱۸). وقتی فرهنگ گفت‌وگوی صمیمانه در خانواده و حل مسئله کم شود، ناراحتی‌ها و دلگیری‌ها بیشتر شده و در نتیجه اختلاف‌ها و تعارض‌ها بیشتر می‌شود؛ زیرا همسران به دلیل الگوگیری غلط، مسیری را برای حل مشکلات و نگرانی‌های خود ایجاد نمی‌کنند. فرزندان که در تحت تأثیر ماهواره در چنین فرهنگ خانوادگی بزرگ می‌شوند، از کودکی با مفاهیمی چون بی‌ارزش بودن مفهوم خانواده، برابری زن و مرد، عادی بود طلاق و جدایی، اختلاط زن و مرد، بی‌حجابی و بی‌حیایی، ارتباطات فرازناشویی، اهمیت افراطی دادن به مسائل مادی و اقتصادی، شبهات اعتقادی و مذهبی و... مأنوس می‌شوند.

بر اساس تحلیل یافته‌های این پژوهش که روی جامعه آماری خاصی انجام گرفت، به این نتیجه رهنمون می‌شویم که هرچند با گذشت زمان و تحت تأثیر برنامه‌های آموزشی و تہذیبی حوزوی، تغییرات ساختاری بسیار مهمی در ارزش‌ها، باورها، منش و رفتارهای نمونه‌های پژوهشی (طلاب علوم دینی) اتفاق افتاده است؛ اما هنوز به‌طور کامل تأثیرات روان‌بنه‌هایی که در کودکی شکل گرفته از بین نرفته و در زندگی

بعدی آنها نقش دارند. پس با وجود تحولات چشم‌گیر در افراد، همچنان می‌توان بر تأثیر زیرساخت‌های تربیتی، نحوه شکل‌گیری هویت و شخصیت، طرح‌واره‌های شناختی و هیجانی، و عادت‌های رفتاری در زندگی آینده آنان تأکید کرد.

نتایج این پژوهش می‌تواند گامی برای آگاهی‌بخشی عوامل تضعیف‌کننده بنیان خانواده باشد؛ تا برنامه‌ریزان امور فرهنگی، تربیتی و خدمات بهداشت روانی و سلامت خانواده، بتوانند اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای جدی‌تری جهت مقابله با این عوامل و تقویت زیرساخت‌های تربیتی خانواده و روابط همسران داشته باشند؛ بنابراین در تبیین و تحلیل روانی و اجتماعی عوامل تعارض‌های زناشویی و برنامه‌ریزی جهت پیشگیری و درمان، ضروری است به عوامل و بسترهای فرهنگی جامعه مانند رسانه و ماهواره توجه کافی شود. با توجه به اهمیت کانون خانواده پیشنهاد می‌شود متغیر مورد پژوهش در نمونه‌های دیگر مورد آزمون قرار گیرد تا امکان تعمیم‌پذیری بیشتر را فراهم سازد.

پیشنهادات

با توجه به گسترش رسانه و ابزارهای ارتباط جمعی و فناوری‌محور نظیر ماهواره، ضروری است پژوهشگران ابعاد گوناگون تأثیرات ماهواره و دیگر فناوری‌ها و ابزارهای رسانه‌ای را بر زندگی مردم مورد بررسی قرار دهند تا بتوانند از رشد آسیب‌های جامعه جلوگیری کنند. از این‌رو موضوع‌های زیر به‌عنوان پیشنهاد‌های پژوهشی مطرح می‌شود:

- ۱- نقش ماهواره در نگرش جوانان به ازدواج به‌هنگام و فرزندآوری جوانان؛
- ۲- نقش ماهواره در ترویج همخانگی و روابط جنسی مثلثی؛
- ۳- نقش ماهواره در سبک‌های رویارویی و حل تعارض‌های زناشویی؛
- ۴- مقایسه تفاوت نگرش به فرزندآوری همسران بر اساس میزان استفاده از ماهواره در خانه پدری؛
- ۵- مقایسه خانواده‌های از هم‌پاشیده و پایدار بر اساس میزان استفاده از ماهواره و شبکه‌های مجازی.

کتابنامه

- امیری، عبدالرضا؛ نوری مرادآبادی، یونس و بساطیان، سید محمد (۱۳۹۰). بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و گرایش بهره‌برداران به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر کرج. *فصلنامه نظم و امنیت انتظامی*، سال چهارم، (۴)، ۱۱۷-۱۴۲.
- بختیاری، حسن و فرجی، حسن (۱۳۹۱). بررسی برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای تلوزیونی و هویت دینی جوانان. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، سال بیستم، (۱۵)، ۵۵-۷۲.
- بشکار، سلطانعلی؛ سودانی، منصور و شهینی ییلاق، منیجه (۱۳۹۱). تأثیر آموزش مهارت‌های مدیریت خشم در کاهش تعارض‌های زناشویی. *دست‌آوردهای روانشناختی (علوم تربیتی و روانشناسی)*، ۴(۱)، ۱۹۹-۲۲۶.
- تاجیک اسماعیلی، سمیه و لطفی، رقیه (۱۳۹۵). نقش تماشای سریال‌های ماهواره بر فرهنگ عمومی. *مطالعات علوم اجتماعی ایران*، سال سیزدهم، (۵۰)، ۳۹-۵۸.
- ثنایی ذاکر، باقر؛ علاقمند، ستیلا و هومن، عباس (۱۳۸۷). *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*. تهران: انتشارات بعثت.
- حسین‌پور، جعفر؛ عبدالرحمانی، رضا و غلیزاده، رسول (۱۳۹۷). بررسی تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان بر اژه‌م‌گسیختگی خانواده (مورد مطالعه شهر تهران). *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، (۳۵)، ۱۵۸-۱۹۵.
- روستایی، مرتضی؛ بدیهی زراعتی، فرنوش؛ پوراکبران، الهه و رجب‌زاده، زینب (۱۳۹۵). بررسی تأثیر رسانه‌های نوپدید (اینترنت، ماهواره و تلفن همراه) بر خیانت عاطفی زوجین و عوامل مؤثر بر آن. *اصول بهداشت روانی*، سال هجدهم، *ویژگی‌نامه سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم تربیتی*، ۴۱۹-۴۲۳.
- زارعی توپخانه، محمد و میردیکوندی، رحیم (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و تماشای ماهواره با طلاق. *روانشناسی و دین*، سال نهم، (۲)، ۱۱۱-۱۲۵.
- شاه سیاه، مرضیه و کرمی، مریم (۱۴۰۰). بررسی نقش استفاده از ماهواره و شبکه‌های اجتماعی در صمیمیت و رضایت زناشویی زنان متأهل شهر قم. *مجله پژوهش در دین و سلامت*، سال هفتم، (۴)، ۷۵-۸۹.
- عجم، علی‌اکبر (۱۳۹۵). تأثیر آموزش‌های مستقیم و غیر مستقیم ماهواره‌ای بر تعارض

- زناشویی و نگرش به خیانت زناشویی. دو فصلنامه علمی - پژوهشی *مطالعات اسلام* و *روانشناسی*، سال دهم، (۱۸)، ۱۲۵-۱۴۶.
- فریدی، صمد و جعفری، علی (۱۳۹۹). رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان شهر اردبیل). *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، سال نهم، (۲)، ۷۹-۱۰۲.
- گلچین، مسعود؛ سخایی، ایوب و اقشانی، علیرضا (۱۳۹۱). مطالعه میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و مناسبات خانوادگی در بین شهروندان تهرانی. *فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده*، سال چهاردهم، (۲۵)، ۸۳-۱۱۸.
- مرکز ملی آمار (۱۴۰۰). *داده‌ها و اطلاعات آماری، جمعیت و نیروی کار، ازدواج و طلاق*. <https://www.amar.org.ir/559174>
- مریجی، شمس‌الله و احسانی، حکیمه (۱۳۹۵). تأثیر پیام‌های بازرگانی ماهواره‌ای بر تغییر روابط میان فردی زوجین. *اسلام و مطالعات اجتماعی*، سال چهارم، (۲)، ۱۰۴-۱۳۲.
- موسوی، سیدولی‌الله؛ عاطفی کرجوندانی، ستاره؛ رضایی، سجاد و پرتو، زهرا (۱۳۹۶). مقایسه رضایت زناشویی، سازگاری و صمیمیت زناشویی در دانشجویان متأهل با و بدون استفاده از شبکه‌های تلویزیونی مستقر در خارج از کشور (ماهواره). *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، (۲۸)، ۸۳-۱۰۰.
- نعمتی انارکی، داود و خطیب‌زاده، سمیرا (۱۳۹۳). بررسی میزان تأثیرات روانی شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم بر زنان مخاطب تهران. *فصلنامه مطالعات عملیات روانی*، (۴۰)، ۵-۴۵.
- نعمتی انارکی، داود و خطیب‌زاده، سمیرا (۱۳۹۴). بررسی تأثیر سرمایه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی (مورد مطالعه: شبکه ماهواره‌ای جم). *دو فصلنامه علمی پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*، سال پنجم، (۱۱)، ۳۱-۶۱.
- هوشمندی، رودابه؛ احمدی، خدابخش و کیامنش، علیرضا (۱۳۹۸). حلیلی بر علل تعارضات زناشویی در دو دهه اخیر (یک مرور نظام‌مند). *علوم روانشناختی*، سال

هجدهم، (۷۹).

یوسفی، زهرا و کریم‌نژاد، ریحانه (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش همسرمداری مبتنی بر شفقت بر بهبود روابط خانوادگی، تعارض‌های زناشویی، بخشش و صمیمیت زوجین ناشنوا و کم‌شنوای شهر اصفهان. *مطالعات زن و خانواده*، سال ششم، (۲)، ۱۹۹-۲۲۳.

- Anderson, C.; Berkowitz, L.; Donnerstein, E.; Huesmann, L. Johnson, J.I Linz, D.... & Wartella, E. (2003). The influence of the media violence on youth. *PSYCHOLOGICAL SCIENCE IN THE PUBLIC INTEREST*, 4(3), 81-110.
- Kulandairaj, A. (2014). Impact of social media on the lifestyle of youth. *International Journal of Technical Research and Applications*, 2(8), 22-28.
- wood, J. (1994). Gendered Media: the influence of media on views of gender. *From Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture by Julie T. Wood*, Chapter 9, 231-244. <https://www1.udel.edu/comm245/readings/GenderedMedia.pdf>

References

- Ajam, Ali Akbar (2016). The effect of direct and indirect satellite training on marital conflict and attitudes towards marital infidelity. *Journal of Studies in Islam and Psychology*, 10(18), 125-146. (In Persian).
- Amiri, Abdul Reza; Nouri Moradabadi, Younes & Basatian, Seyyed Mohammad (2011). Investigating the relationship between the use of satellite networks and the tendency of users to social harm among the youth of Karaj. *Order & Security Research Journal*, 4(4), 117-142. (In Persian).
- Anderson, C.; Berkowitz, L.; Donnerstein, E.; Huesmann, L. Johnson, J.I Linz, D.... & Wartella, E. (2003). The influence of the media violence on youth. *PSYCHOLOGICAL SCIENCE IN THE PUBLIC INTEREST*, 4(3), 81-110.
- Bakhtiari, Hassan & Faraji, Hassan (2012). Investigation of satellite television programs and religious identity of youth. *The Journal of Research in Islamic Education issues*, 20(15), 55-72. (In Persian).
- Bashkar, SultanAli; Sudani, Mansour & Shahni Yilaq, Manijeh (2012). The effect of anger management skills training in reducing marital conflicts. *Psychological achievements (educational sciences and psychology)*, 4(1), 199-226. (In Persian).
- Faridi, Samad & Jafari, Ali (2020). The relationship between the use of Persian language satellite networks and social anomalies (case study: youth of Ardabil city). *Journal Socio-Cultural Strategy*, 9(2), 79-102. (In Persian).
- Golchin, Masoud; Sakhai, Ayoub & Aghshani, Alireza (2012). Studying the amount and type of use of Persian language satellite channels and family

- relationships among Tehrani citizens, *Journal Women's Strategic Studies*, 14(25), 118-83. (In Persian).
- Hoshmandi, Rodabeh; Ahmadi, Khodabakhsh & Kiamanesh, Alireza (2019). An analysis of the causes of marital conflicts in the last two decades (a systematic review). *Psychological sciences*, 18(79), 819-828. (In Persian).
- Hosseinpour, Jafar; Abdul Rahmani, Reza & Alizadeh, Rasool (2018). Investigating the effect of Persian language satellite programs on family breakup (Tehran city case study). *Social Development and Welfare Planning*, 9(35), 158-195. (In Persian).
- Kulandairaj, A. (2014). Impact of social media on the lifestyle of youth. *International Journal of Technical Research and Applications*, 2(8), 22-28.
- Mariji, Shamsullah & Ehsani, Hakimeh (2016). The effect of commercial satellite messages on the change of interpersonal relationships of couples. *Islam and Social Studies*, 4(2), 104-132. (In Persian).
- Mousavi, Seyyed Waliullah; Atefi Karjundani, Setareh; Rezaei, Sajjad & Parto, Zahra (2017). Comparison of marital satisfaction, compatibility and marital intimacy in married students with and without using television networks based abroad (satellite). *Social Psychology Research*, 7(28), 83-100. (In Persian).
- National Statistics Center (2021). Statistical data and information, population and labor force, marriage and divorce. In: <https://www.amar.org.ir/559174>
- Nemati Anarki, Davod & Khatibzadeh, Samira (2014). Investigating the psychological effects of Jam Persian language satellite channel on the women of Tehran audience. *Journal Psychological Operations Studies*, (40), 5-45. (In Persian).
- Nemati Anarki, Davod & Khatibzadeh, Samira (2015). Investigating the effect of satellite network investments on women's satisfaction in marital relationships (case study: Jam satellite network). *Cultural Guardianship of the Islamic Revolution*, 5(11), 31-61. (In Persian).
- Rostaii, Morteza; Badihi Zeraaty, Farnoosh; Purakbaran, elahe & Rajabzadeh, Zainab (2016). Investigating the effect of new media (Internet, satellite and mobile phone) on the emotional betrayal of couples and the factors affecting it. *Principles of mental health*, 18 (special issue of the third international conference of psychology and educational sciences) 419-423. (In Persian).
- Sanai Zaker, Bagher; Alagmand, Setila & Homan, Abbas (2008). Family and marriage measurement scales. Tehran: Bethat Publications. (In Persian).
- Shah siah, Marzieh & Kerami, Maryam (2021). Investigating the role of using satellite and social networks in intimacy and marital satisfaction of married women in Qom. *Journal of Research on religion & health*, 7(4), 75-89. (In Persian).
- Tajik Esmaili, Somaieh & Lotfi, Ruqiya (2016). The role of watching satellite series on public culture. *Iranian social studies*, 13(50), 39-58. (In Persian).

- wood, J. (1994). Gendered Media: the influence of media on views of gender. From Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture by Julie T. Wood, Chapter 9, 231-244. <https://www1.udel.edu/comm245/readings/GenderedMedia.pdf>
- Zahra, Yousefi & Karimnejad, Reyhane (2018). The effectiveness of compassion-based husbandry training on improving family relationships, marital conflicts, forgiveness and intimacy of deaf and hard of hearing couples in Isfahan city. *Women and family studies*, 6(2), 199-223. (In Persian).
- Zarei Topkhaneh, Mohammad & Mirdrikvandi, Rahim (2016). Investigating the relationship between religious orientation and watching satellite with divorce. *Psychology and Religion*, 9(2), 111-125. (In Persian).